רבי יהודה היא דתניא שור ושה שרוע וקלוט נדבה תעשה אותו אותו אתה מתפים לבדק הבית ואי אתה מתפים תמימים לבדק הבית מכאן אמרו כל המתפים תמימים לבדק הבית עובר בעשה אין לי אלא בעשה בלא תעשה מנין ת"ל וידבר ה' אל משה לאמר לימד על כל הפרשה כולה שיהא בלא תעשה דברי רבי יהודה אמר לו רבי לבר קפרא מאי משמע אמר לו דכתיב לאמר לא נאמר בדברים בי רב אמרי לאמר לאו אמור: מי תשמישו של נחתום וכו': תני חדא שופכין במקום מדרון ואין שופכין במקום האישבורן ותניא אידך שופכין במקום האישבורן לא קשיא הא דנפישי דקוו הא דלא נפישי דלא קוו אמר רב יהודה אשה לא תלוש אלא במים שלנו דרשה רב מתנה בפפוניא למחר אייתו כולי עלמא חצבייהו ואתו לגביה ואמרו ליה הב לן מיא אמר להו אנא במיא דביתו אמרי דרש רבא אשה לא תלוש בחמה ולא בחמי חמה ולא במים הגרופין מן המולייר ולא תגביה ידה מן התנור עד שתגמור את כל הפת (וצריך) שני כלים אחד שמקטפת בו ואחד שמצננת בו את ידיה איבעיא להו עברה ולשה מהו מר זוטרא אמר מותר רב אשי אמר אסור אמר מר זוטרא מנא אמינא לה דתניא אין לותתין השעורין בפסח ואם לתת נתבקעו אסורים לא נתבקעו מותרין ורב אשי אמר אטו כולהו חדא מחיתא מחיתינהו היכא דאיתמר איתמר והיכא דלא איתמר לא איתמר:

הדרן עלך כל שעה

ואלו עוברין בפסח כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום המצרי וזומן של צבעים ועמילן של טבחים וקולן של סופרים ר"א אומר אף תכשיטי נשים זה הכלל כל שהוא ממין דגן הרי זה עובר בפסח הרי אלו באזהרה ואין בהן משום כרת: **גמ'** ת"ר שלשה דברים נאמרים בכותח הבבלי מטמטם את הלב ומסמא את העינים ומכחיש את הגוף מטמטם את הלב משום נסיובי דחלבא ומסמא את העינים משום מילחא ומכחיש את הגוף משום קומניתא דאומא ת"ר ג' דברים מרבין הזבל וכופפין את הקומה ונוטלין אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם אלו הן פת קיבר ושכר חדש וירק חי ת"ר שלשה דברים ממעטין את הזבל וזוקפין את הקומה ומאירין את העינים אלו הן פת נקייה בשר שמן ויין ישן פת נקייה דסמידא

רבי יהודה היא. דאמר לאו הבא מכלל לאמור לאו הוא: **שרוע.** הוא שאחת מעיניו גדולה ואחת קטנה וכן שאר אברים: **קלוט.** שפרסותיו קלוטות: **נדבה תעשה אותו.** לדמיו הקדישהו לבדק הבית ולנדר להעלות קרבן לא ירצה. וכתב אותו אותו בעל מום אתה מתפיס לקדושת בדק הבית ואין אתה מתפיס תמימים הראויין למזבח לבדק הבית: **וידבר ה' וגו'.** בתחלת הפרשה כתיב: **לא נאמר בדברים.** נוטריקון לאמר: **לאו אמור.** אמור להן שיש איסור לאו בדברים והכא גבי פסח נמי כתיב בתחלת הפרשה ויאמר ה' אל משה ואל אהרן לאמר: **האישבורן.** לשון שבירה שמשתבר הקרקע ויש בקעים שהמים נאספים ושוהין בתוכן ואין נבלעין ומחמיצין: הכי גרסינן **הא דנפישי דקוו הא דלא נפישי דלא קוו.** כשהן מרובות הן נקוות אל מקום אחד ואין נבלעות מהר ומחמיצות וכשהן מועטות לא קוו: **שלנו.** בלילה מפני שבימי ניסן המעיינות חמין שעדיין ימות הגשמים הן כדאמרינן במי שהיה (לקמן צד:) בימות הגשמים חמה מהלכת בשיפולו של רקיע לפיכך כל העולם צונן ומעיינות חמין הלכך מלינן בלילה ומצטננין: **דרשה רב מתנה.** ובלשון הקודש היו דורשין וכסבורין השומעין שמים שלו הוא אומר: **דביתו.** תרגום של לנו דביתו: **לא בחמה.** לפי שחום השמש מחממה: **ולא בחמי חמה.** במים שהוחמו בחמה וכ"ש בחמי האור: **הגרופים מן המולייר.** דוד גדול של נחושת ותלוי על האור כל שעה ונחושתו עבה ואפי' כשאין שם אור מים שבשוליו חמים או פושרין: **גרופים.** לשון שיריים שממלין מנחושתו של שוליו: **ולא תגביה ידה מן התנור.** כלומר תהא עוסקת בבצק כל שעה: **שמקטפת בו.** טחה פני החררה במים: **שמצננת בו ידיה.** לאותן שמקטפת בהן מתחממות מחום ידיה והעיסה: **עברה ולשה.** בחמין: **לא נתבקעו מותרים.** ואע"ג דתנא אין לותתין הכא נמי ל"ש הואיל ואנו רואין שלא החמיץ שאין שם לא סימני סיאור ולא סימני סידוק: **מחיתא מחיתינהו.** כולם אריגה אחת אריגתם משום דבחדא איסורא דרבנן תנא אם עבר מותר באכילה בעית למימר נמי בכולהו: **היכא דאיתמר.** בהדיא דלא קנסינן ליה איתמר והיכא דלא איתמר לא איתמר והלכך עברה ולשה בחמין קרובה למזיד היתה ואסור ולא דמי ללקיקות של נכרים דאמרינן (לעיל דף מ.) (א) ממלא אדם כריסו מהן דהכא בעינן למיקנסה דעברה אדרבנן. מעשה אורג מתרגמינן עובד מחי (שמות כח):

הדרן עלך כל שעה

ואלו עוברין. עליהן בבל יראה ובבל ימצא. וכולהו מפרש להו בגמרא [ע"ב] זיתום וזומן וקולן ועמילן: **תכשיטי נשים.** בגמרא [שם] מפרש: **מין דגן.** חמשה מינין חיטין ושעורין וכוסמין ושבולת שועל ושיפון: **ואין בהן כרת.** אם אכלן אבל לאו יש באכילתן. ובגמרא [מג.] יליף לה כולה: **גמ' מטמטם.** לשון סתימה: **מסמא את העינים משום מילחא.** מלח סדומית יש שמסמא את העינים כשנוגע במלח וחוזר ונוגע בעין: **נסיובי דחלבא.** מישג"א: **קומניתא דאומא.** עיפושא פת שמתעפש לאחר זמן בתוך הכותח: **וכופפין את הקומה.** כלומר מתישין כחו: **ירק חי.** כגון כרישין ובצלים וחזרין כשאוכל מהן הרבה תמיד: דסמידא

לאמר לימד על כל הפרשה שהיא בלאו א]. נראה לר"י דהיינו דוקא בהנך דברים דלית בהו לאו הבא מכלל עשה אבל שאר דברים לא:

הדרן עלך כל שעה

ואלו עוברין בפסח. פי"ה לעבור עליהן בבל יראה ובבל ימצא וגם ריב"א מדקדק מלשון עוברים דמשמע (ב) עוברין מן העולם ואין נראה לר"ת דמשמע דכל הנך מרבינן מכל מחמצת לא תאכלו ואפילו באכילה לא הוה מיחייב אי לאו דרבייה קרא ומהיכי תיתי בל יראה ובל ימצא ונראה לר"ת דאלו עוברין (ג) פי' האוכלין ועוברין היינו מעל השולחן דלאו בני מיכל נינהו אבל בל יראה ליכא: **רבי** אליעזר אומר אף תכשיטי נשים. היינו (ד) חמץ נוקשה ואפילו הוי חמץ דגן גמור על ידי תערובות מ"מ מדקאמר אף משמע דמודה לת"ק וגמרא אמרי' דרבי אליעזר סבר נוקשה בעיניה בלא כלום לכך נראה דגרס רבי אלעזר כחד מינייהו או במתני' או בגמרא: הא

מסורת הש"ס

א) תמורה ז., ב) [שם], ג) יומא כח., ד) [נ"ל וצריכה], ה) [לעיל מ.], ו) [ברכות כד. וש"נ], ז) [נחולין נח: פרש"י בביאור נסין], ח) עירובין נה:, ט) [ברכות מג: שבת קיג: תענית י:], י) [פי' פסולי הסולת. ערוך], כ) [בעירובין ליתא מלת חי], ל) בס"א: מרגליא, מ) [שמות יב], נ) [ישעיה י], ס) [נ"ל ביתו].

◆

תורה אור השלם

1. וְשׁוֹר וָשֶׂה שָׂרוּעַ וְקָלוּט נְדָבָה תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ וּלְנֵדֶר לֹא יֵרָצֶה: ויקרא כב כג
2. וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ויקרא כב א

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה היכא דאיתמר וכו' דאמרינן אדם ממלא כריסו מהן: **(ב)** תוס' ד"ה ואלו וכו' מלשון עוברים דמשמע. נ"ב פירוש מדלא קאמר עוברין עליהם: **(ג)** בא"ד ונראה לר"ת דאלו עוברין פי' (האוכלין) תו"מ ונ"ב ס"א האוכלין: **(ד)** ד"ה ר' אליעזר וכו' היינו חמץ נוקשה. נ"ב ולפי זה מוסיף ר"א דלת"ק [דוקא נוקשה] בעיניה ולר"א אף נוקשה [ע"י תערובות] ואי הוי חמץ דגן גמור ע"י תערובות [מוסיף] ר"א דאפילו תכשיטי נשים [דלא] הוי ראויים לאכילה:

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה לאמר לימד על כל הפרשה שהיא בלאו. נ"ב עיין מנחות דף נ"א תוס' ד"ה אף כאן וכו' ודוק:

◆

רבינו חננאל

לר' יהודה היא, דתניא ושור ושה שרוע וקלוט נדבה תעשה אותו, פירוש אותו שהוא בעל מום אתה מתפיס נדבה לבדק הבית ואי אתה מתפיס תמימים לבדק הבית אלא לנדר אתה מתפיס תמימין, מכאן אמרו כל המתפיס תמימים לבדק הבית עובר בעשה, דלאו הבא מכלל עשה עשה הוא, ואין לי אלא בעשה בלא תעשה מנין, ת"ל וידבר ה' אל משה לאמר, לימד על הפרשה כולה שהיא בלאו דברי ר' יהודה. א"ל ר' לבר קפרא, והיכן אתה מוצא בזה הפסוק לאו, אמר ליה דכתיב לאמר, לא יומרו דברים, מכאן למדנו כל המימר ממה שכתוב ואפילו עשה עובר בלאו שהרי המיר. בבי רב אמרי כן פירושו, לאמר לא אמר. כלומר על כל מצוה שבתורה גזר עליהן בלאו. מי תשמישו של נחתום ישפכו, מפני שהן (נקיין) [נקיין] ומחמיצין פירורי העיסה הנגררים מן הפים שנשתמש בהן, כמו שרוחץ אותם נקיין ומחמי. ואוקימנא אי נפישי דקוו וקיימו נשפכין במקום מדרון, ואי לא נפישי אלא נבלעין במקומן שופכין אפילו במקום האשבורן. אמר רב יהודה. אין לשון אלא במים השאובין מאתמול ולנו בלילה, דאינון מיא בייתי ונצטננו הרבה. **דרש רבא** אין לשון בחמה ולא בחמין ולא אפילו במים

עין משפט נר מצוה

קפו א מיי' פ"ה מהל' ערכין הלכה ו:
קפז ב מיי' פ"ה מהל' חמץ הלכה כו סמג לאוין עט טור שו"ע או"ח סימן תנט סעיף ד:
קפח ג מיי' שם הלכה יא טור שו"ע או"ח סימן תנה סעיף א:
קפט ד מיי' שם הלכה יב טוש"ע או"ח סימן תנט סעיף א:
קצ ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:
קצא ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
קצב ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:
א ח מיי' פ"ד מהלכות חמץ הלכה ח סמג לאוין עט טוש"ע או"ח סימן תמב סעיף א:
ב ט מיי' פ"א מהלכות חמץ הלכה ו:

◆

לעזי רש"י

מישג"א מי-גבינה, נסיוב החלב.

◆

מוסף רש"י

כל המתפיס תמימים לבדק הבית עובר בעשה. אההיא עשה דאמרינן ואי אתה מקדיש תמימים, דהיינו לאו הבא מכלל עשה ועשה הוא (תמורה ז.). **לא נאמר בדברים.** כלומר בההיא פרשה (שם). **לאו אמור.** כלומר הכי אמר הקב"ה לאו אמור להם לישראל, דלאו איכא הכא, דאי עברי אהך פרשה עוברין בלאו (שם). **שופכין במקום מדרון.** שהוא מקום נטוי ומשופע ששופכין ואינם נקוים (האורה ח"א ס' פו). **לא תלוש.** בפסח (יומא כח:). **חדא מחיתא מחיתינהו.** וכי באריגה אחת ארגתם לכולם, לשון עובד מחי (שמות לט כב: מעשה אורג) דתיקון דבר קרי לו אינשי אריגה, שמסדר את דבריו (חולין ח:).

הדרן עלך כל שעה

◆

רבינו חננאל (המשך)

שהוחמו בחמה ולא במים גרופין, ויש אומרים גרופין כדכתיב נחל קישון גרפם, כלומר משוכין לשעה. ולא תגביה יד מן התנור, כלומר לא תניח הפת מוטל ותעסוק בדבר אחר עד שתדביק ועד שתגמור את הפת בתנור. ויש אומרים לא תגביה ידה עד שתדביקנו בתנור. וצריכה שני כלים במים, אחת שמקטפת בו הפת בתוך התנור. ואחת שמצננת ידיה. עברה ולשה בחמין או במים גרופין או באלו כלן מאי, ופשט רב אשי אם עברה ולשה אסור וקיימא לן כותיה. **הדרן עלך כל שעה**

ואלו עוברין בפסח כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום המצרי וכו'. קיימא לן כי אילו ששנינן כמו שכר המדי וחומץ האדומי וכיוצא בהן, והוא שיש בהן מים, אבל אין בהן מים לא דמי פירות אין מחמיצין. כותח הבבלי אסור בפסח משום קומניתא דאומא, דהיא חמץ פת ניקודים, ואסור לאכלו בבשר משום נסיובי דחלבא, פי' [מי חלב]. פירוש ריפתא ספסקא. פסולת הסלת, הוא פת קיבר.